

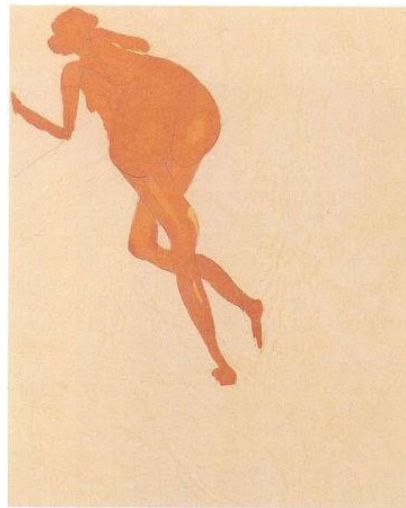
Joseph Beuys en de concepten van D(ocumenta) 6 t/m D 9.

Thijs Jan van der Leij

De eerste confrontatie met het werk van de Duitse kunstenaar Joseph Beuys, viel voor mij samen met D 7.¹ Eén van zijn 7000 stenen, neergestort voor het Fredericaneum in Kassel, zou door een aantal opgewonden academiestudenten worden overgebracht naar kei-stad Amersfoort. Maar helaas, alle moeite ten spijt, de steen bleef in Kassel. Joseph Beuys heeft tijdens zijn leven en daarna een belangrijk stempel gedrukt op de moderne beeldende kunst. In de documenta-reeks 6 t/m 9 is hij op enigerlei wijze betrokken geweest.

De vraag is op welke wijze zijn bijdrage heeft weten samen te vallen met de concepten van de verschillende Documenta's. Wat zegt dit over zijn werk, of anders gesteld, wat zegt dit over de concepten van de verschillende Documenta's. Allereerst is het noodzakelijk om zijn uitgangspunten m.b.t. zijn werk aan de orde te stellen. Daarna zal ik ingaan op de verschillende concepten van de Documenta's 6 t/m 9, met daarbij een korte bespreking van de bijdragen van Beuys.

Beuys heeft het over het warmtekarakter van zijn beeldhouwkunst. In zijn visie op de mens en de maatschappij heeft Beuys het voorbeeld voor ogen gehad van de bijenkorf.



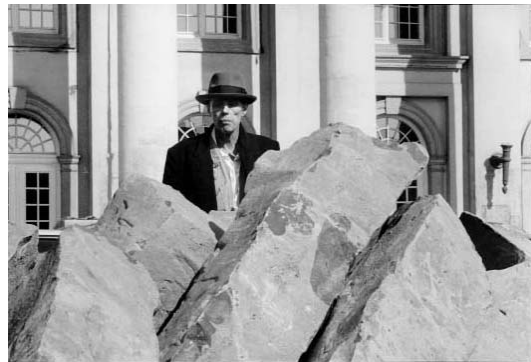
De bij verzamelt nectar welke een transformatie ondergaat van nectar tot de honing in de korf. Er is dan sprake van een hoger niveau. Dit heeft van doen met het warmtekarakter. De bijenkorf staat symbool voor ons lichaam. De mens is dan ook vergelijkbaar met een bijenzwerm en heeft slechts zin als eenheid. Alles moet gericht zijn op dit goed functionerende organisme, ofwel een warm en humaan socialisme. Alle handelen is gericht op de bijenkorf. In het kunstbegrip betekent dit dat alles betrekking heeft op iedereen; iedereen is kunstenaar. De vormgevingsvraagstukken zijn het tekort aan vrijheid, socialisme en democratie. Iedereen (kunstenaar) moet dit oplossen. Volgens Beuys is de mens plastiek, waarbij opgemerkt moet worden dat in zijn beleving plastiek een gestold organisme is. Alles in dit plastiek is van belang. Denken is dus een vorm van

¹ Op de Documenta in Kassel wordt elke vijf jaar een nieuwe focus op de hedendaagse kunst gepresenteerd. De kunstwerken representeren de voorkeur van de artistiek leiders en zijn om die reden divers.

plastiek. Een ander aspect van het warmteprincipe van Beuys is dat door de spanning tussen koud en warm, beweging ontstaat. Dit leidt tot **Transformatie**.

Documenta 6 in 1977, wordt door Beuys voorzien van een honingpomp. Uit een vat met honing wordt honing d.m.v. transparante buizen door het Fredericaneum gepompt. Met het oog op zijn uitgangspunten valt deze honingpomp te vergelijken met het hart van de tentoonstelling. Bovendien discussieert Beuys 100 dagen lang in een poging ideeën te formuleren. Dit past binnen zijn concept dat denken met plastiek van doen heeft. De beeldhouwkunst van Beuys krijgt dus betrekking op de maatschappij door de publiciteit en discussies. De artistiek directeur M. Schneckenburger poogde aan te sluiten bij de vele nieuwe media. Schneckenburger neemt van D. 5 het concept over dat men openstaat voor de nieuwe mogelijkheden in de kunst met betrekking tot vorm en concept in hun ondervraging van de realiteit. Het werk van Beuys past binnen deze benadering.

Documenta 7 in 1982 toonde een andere Beuys. Fuchs stelde de autonomie van de kunstenaar centraal. De kunstenaar immers is één van de laatste beoefenaars van een heldere individualiteit. Toch is hij als individu een deel van de traditie van allen. Het samenvallen van cultuur en individu, de verbinding tussen individuen, is mogelijk het thema. Beuys installeert voor deze Documenta zijn 7000 basaltblokken.



Elke stenen klomp moet vervangen worden door een eik. De steen moet in feite omslaan in de eigenlijke sculptuur van de boom. Deze transformatie van de vorm, is tevens een transformatie van de tijd. Een boom moet immers gesnoeid en behoeft verzorging. Sculptuur heeft dan ook te maken met **Leven**; Sculptuur krijgt van doen met de groei van de samenleving. Het concept van D.7 is breed genoeg om Beuys een plek te gunnen.

De laatste boom wordt geplant op de dag van de opening van D 8, met wederom M. Schneckenburger als directeur, nu op zoek naar de historische en sociale dimensie van kunst. Beuys is dan al overleden. Om hem eer te bewijzen, is een grote zaal ingericht met een beeldend overzicht van zijn ideeën in de vorm van een installatie. Het werk is getiteld: Blitzschlag mit Lichtschein auf Hirsch. Het beeld refereert aan het einde der tijden. De eenheid van natuur en geest is verloren. Een lichtstraal verlicht relict. De sculptuur draagt een koude-karakter. Een blok steen op een modelleervoet noemt hij Boothia felix, de koudste pool op aarde. Het hert duidt echter ook weer op de terugkeer, of wel het eeuwige leven. Deze D 8 vraagt met Beuys naar de toestand van de utopie. Kunstwerken worden niet langer ontleed, maar worden besproken tegen de achtergrond van de filosofie. Het concept van Beuys sluit dus aan bij deze Documenta

De Documenta 9 in 1992 poogt de individuele ontmoeting met kunst mogelijk te maken. Het gaat om de oorsprong van de kunst zelf, de kunstenaar en zijn werk. Kunstenaars zoeken naar verborgen mooiheid. Er moet een dialoog gevoerd worden met kunst op

basis van tegenstellingen. Jan Hoet zegt over Beuys: `Hij gooide met zijn kunst een deur open. Uit zijn werk spreekt een constante verantwoordelijkheid voor ons handelen. Beuys hief de scheiding tussen kunst en leven op. Hoewel afwezig, blijkt Beuys nog steeds een richtinggevende factor.

Samenvattend: Het werk van Beuys is aan verandering onderhevig geweest. Zijn concepten blijven telkens uitgaan van het zelfde principe, echter in een andere vorm . Zijn kunstenaarschap is zo veelomvattend geweest, dat hij moeiteloos viel in te passen in de verschillende concepten van de Documenta's 6 t/m 9. Aan de andere kant maakt dit duidelijk dat het concept nooit zo begrensd is, dat voor een dergelijk groot kunstenaar geen plaats zou zijn.

Thijs Jan van der Leij, sep. `97